

Центральноукраїнський національний технічний університет
Кафедра історії, археології, інформаційної та архівної справи

Методичні вказівки

**з української мови як іноземної
для
студентів-іноземців**

Читання (художні тексти української літератури)

Затверджено на засіданні кафедри
історії, археології, інформаційної та архівної справи
Протокол №9 від 05 травня 2026 р.

Кропивницький 2026

Методичні вказівки з української мови як іноземної для студентів-іноземців. Читання (художні тексти української літератури)/ Укладачі: М.В. Ліпатова, Кропивницький: ЦНТУ, 2026. с. 64.

Методичні вказівки містять адаптовані до сприймання і засвоєння іноземними студентами стислі біографії видатних українських письменників та фрагменти зразків їхніх художніх творів, адже твори великих майстрів акумулюють історичний досвід життя української нації, виражають її духовну суть. Методичний матеріал сприяє розвитку навичок читання та мовлення, збагаченню лексичного запасу іноземних студентів, пошуку необхідної інформації та відтворення її як в усній, так і в письмовій формі. Методичні вказівки спрямовані на збагачення лінгвокраїнознавчих знань студентів-іноземців та формування соціокультурної компетентності на матеріалі художніх текстів. Методичні вказівки можуть бути використані як для навчання в групі чи для індивідуальної роботи, так і в процесі дистанційного навчання.

Укладачі: М.В. Ліпатова, 2026.

Тема 1

Григорій Сковорода – видатний український філософ, поет та педагог

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Філософія, мудрець, мудрість, педагог, промовець, воля, свобода, здібності, діалектика, логіка, етика, поетика, сенс, сенс життя, самопізнання.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Мати (що?) здібності (до чого?); вступити (куди?) в академію, до академії;
мандрувати (чим?) Україною; влучати (куди?) в серце; оволодіти (чим?) іноземною мовою; грати (на чому?) на музичних інструментах; викладати (що?) мови; цінувати (що?) свободу; оселитися (де?) в лісі; (що?) належить (кому?); пізнати (кого?) себе, (що?) життя

Завдання 3. Прочитайте текст. Напишіть номінативний план до тексту.

У 2022 році виповнилося 300 років від дня народження Григорія Сковороди – видатного українського філософа, поета та педагога. За версією Юнеско він входить до п'яти мудреців світу – разом із Сократом, Конфуцієм, Спінозою і Махатмою Ганді. Їх усіх об'єднує принцип: «жив, як учив». Це «людина-університет» говорили про Григорія Сковороду. Його називають українським Сократом та надзвичайно талановитим промовцем, слова якого влучали прямо в серце. Він філософ свободи, втілення вільного духу і мудрості України. За життя Григорія

Сковороди не було надруковано жодної книги, але його твори все одно були популярними, люди їх переписували та передавали один одному.

Григорій Сковорода мав виняткові здібності до навчання. Вже у 16 років вступив до Києво-Могилянської академії – першого вищого навчального закладу в Україні. Там юнак вивчав українську книжну мову, польську і латину, грецьку, німецьку й гебрійську мови. А також філософію, діалектику, логіку, етику, поетику, фізику та метафізику. Потім, бажаючи побачити інші країни, Григорій 5 років мандрував Угорщиною, Польщею, Словаччиною, відвідав Братиславу, Відень, Будапешт; бував в університетах, слухав лекції відомих професорів, працював у бібліотеках, вивчав філософські праці. Григорій Сковорода досконало оволодів багатьма мовами: латинь, єврейська, грецька, польська, німецька, італійська та французька. Він був музично обдарований – гарно співав і добре грав на українських музичних інструментах: сопілці, флейті, скрипці, бандурі.

Бандура

Сопілка

Після повернення в Україну викладав стародавні мови, написав підручник з етики.

Останні 25 років життя філософ мандрував. Спав він не більше чотирьох годин на добу. Був завжди веселий, доброзичливий, активний. Мандрівний філософ понад усе цінував свою волю, право самому визначати своє життя,

жити так, як йому подобається. З однією сумкою через плече, з Біблією і сопілкою він ходив від села до села, говорив із людьми на важливі теми, давав поради. Люди мали за честь приймати у себе в гостях філософа. Сковорода доносив свою філософію до народу через розмову. Він оселився в лісі неподалік від Харкова. Тут Сковорода почав писати філософські байки і філософські діалоги. Сковороду називали українським Сократом. Як відомо, цьому давньогрецькому філософу належить фраза “Пізнай самого себе”. Головним сенсом людського життя філософ вважав самопізнання. У центрі філософії Сковороди – людина. Людина народжена для щастя, і має бути щасливою. Тому перше, що має зробити людина на шляху до щастя, пізнати себе: «Щастя твоє в тобі самому: пізнавши себе, пізнаєш усе...»

Григорій Сковорода – це філософ, вчення якого про любов, свободу і життя зберігає актуальність через багато століть після смерті автора.

Могила Григорія Сковороди

На пам'ятнику викарбувано «Світ ловив мене, та не спіймав». Ця фраза – це життєве кредо філософа, що означає усвідомлену відмову від матеріальних благ, кар'єри та спокус заради збереження внутрішньої свободи та духовної чистоти.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Григорій Сковорода?
2. Чому його називають філософом свободи?
3. Де навчався Григорій Сковорода?
4. Якими мовами він досконало володів?
5. Що філософ вважав головним сенсом життя?
6. Як ви вважаєте, чому його вчення зберігає актуальність через багато століть?

Завдання 5. Прочитайте афоризми Григорія Сковороди.

Афоризми Григорія Сковороди

Мандрівний філософ і письменник Григорій Сковорода – автор багатьох афоризмів. Афоризм (від грецьк. визначення, вислів) – короткий, влучний, оригінальний вислів, що виражає глибоку узагальнену думку.

З усіх утрат утрата часу найтяжча.

Один у багатстві бідний, а інший у бідності багатий.

Не той дурний, хто не знає... але той, хто знати не хоче.

Не за обличчя судіть, а за серце.

Ні про що не турбуватись, ні за чим не турбуватись – значить, не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух.

Справжнє багатство вимірюється не надлишком майна, а багатством серця.

Не шукай щастя за морем.

Роби те, до чого народжений, будь справедливий і миролюбний громадянин, і досить із тебе!

Тоді лише пізнається цінність часу, коли він утрачений

Шукаємо щастя по країнах, по століттях, а воно скрізь і завжди з нами: як риба в воді, так і ми в ньому, і воно біля нас шукає нас самих.

Щасливий, хто має змогу знайти щасне життя. Але ще щасливіший той, хто вміє ним користуватися.

Що в кого болить чи радує – те в кожного в голові та на язиці

Що може бути шкідливіше за людину, котра володіє знанням найскладніших наук, але не має доброго серця?

Завдання 6. *Оберіть один афоризм, який найбільше сподобався, і поясніть, чому саме він є важливим для вас.*

Завдання 7. *Прочитайте, що таке байка.*

Григорія Сковороду називають зачинателем жанру байки. Байка – це невеликий повчальний алегоричний твір, у якому умовні образи (люди, тварини, рослини, предмети) уособлюють певні ідеї та людські характери. Байки Г. Сковороди стислі й лаконічні, написані переважно у формі діалогу. Вони складаються з двох частин: у першій частині коротко розповідається про якийсь випадок, а в другій – подано мораль, яку автор називає «силою». Інколи друга частина байок – «сила» у кілька разів об'ємніша за основну частину й сприймається як філософський трактат.

Завдання 8. А. *З'ясуйте значення нових слів і запишіть їх у зошит.*

Плід, плід праці, корисний, шкідливий, шкодити, нагорода, смерть, дурість, мед, збирати мед, споживати мед, відчувати радість, радити, радник, крадіжка, ледар, злодій.

Б. *Прочитайте байку Григорія Сковороди «Бджола та шершень», яка побудована на діалозі цих персонажів.*

Бджола та Шершень

– Скажи мені, Бджоло, чого ти така дурна? Чи знаєш ти, що плоди твоєї праці не стільки тобі самій, як людям корисні, а тобі часто і шкодять, приносячи замість нагороди смерть; однак не перестаєш через дурість свою збирати мед... Видно, що ви закохані в мед.

Ти поважний дурень, пане раднику, – відповіла Бджола. – Мед любить їсти й ведмідь, а Шершень теж не проти того. І ми могли б по-зłodійському добувати, як часом наша братія й робить, коли б ми лише їсти любили. Але нам незрівнянно більша радість збирати мед, ніж його споживати. До сього ми народжені і будемо такі, доки не помremo...

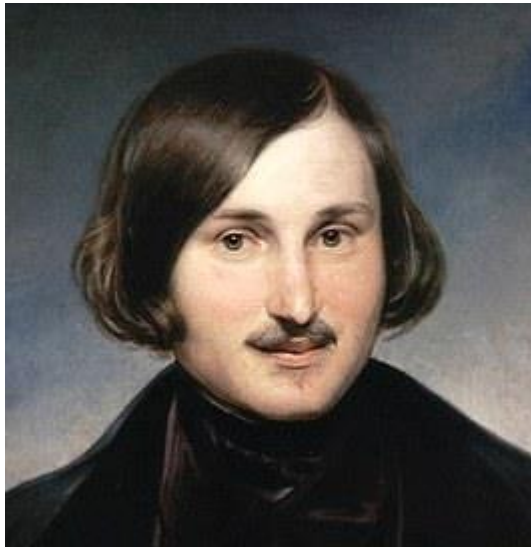
Сила: Шершень – се образ людей, котрі живуть крадіжкою чужого і народжені на те тільки, щоб їсти, пити і таке інше. А бджола – це символ мудрої людини, яка у природженому ділі...

Завдання 9. Дайте відповіді на запитання.

1. На діалозі яких персонажей побудована байка?
2. Що дивує Шершня в способі життя Бджоли?
3. Що є більшою радістю для Бджоли – збирати мед чи споживати його?
4. Яку людину уособлює образ Бджоли?
5. Чи згодні ви з думкою, що Шершень уособлює ледаря й злодія – людину, яка живе з чужої праці?

Тема 2

Микола Гоголь (1809-1852)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Світова література, класик, художник слова, гумор, іронія, традиції, звичаї, побут, прислів'я, приказки, гніт, козак, ватажок, честь, скарб, степ, джерело.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Сприяти (чому?) розвитку здібностей; виявляти інтерес (до чого?) до літератури та театру; публікувати (що?) твори (де?) в журналах; бути захопленим (чим?) культурою та історією України; зобразити (що?) український побут, традиції та характер українського народу; створити (що?) поетичний образ України.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Микола Гоголь – геніальний український письменник, класик світової літератури. Великий поет Тарас Шевченко так писав про Гоголя: «Гоголь – справжній знавець людського серця! Наймудріший філософ! Людина, яка обдарована великим розумом і найніжнішою любов'ю до людей».

Майбутній письменник народився в селі на Полтавщині, де серед мальовничої природи минули перші десять років його життя. Вихованням хлопця здебільшого займалася бабуся, яка змалку заклала йому любов до рідного слова і пісні. Під її впливом юний Гоголь захопився збиранням українських народних пісень, прислів'їв та приказок. Майбутній письменник відкрив для себе красу рідної мови, народних казок і повір'їв. Враження дитинства сприяли розвитку творчих здібностей Миколи Гоголя.

Микола навчався в гімназії вищих наук в місті Ніжин на Чернігівщині. Перевага в цьому навчальному закладі надавалася гуманітарній освіті, тому багато учнів виявляли інтерес до літератури та театру. Серед них був і Гоголь. Він блискуче грав на сцені театру, писав свої перші літературні твори і деякі з них публікував у рукописних журналах. Саме тоді він почав мріяти про серйозну літературну діяльність. У гімназії він вивчав українську літературу та історію, народні звичаї та усну народну творчість, світову літературу та мистецтво. На той час гімназія була одним із найкращих навчальних закладів і дорівнювалася до університету. Зараз університет в місті Ніжин носить ім'я свого колишнього студента. З народження і до кінця життя Гоголь був безмірно захоплений культурою та історією України, що знайшло втілення у багатьох його творах.

Мріючи про літературну діяльність, у 19 років Гоголь поїхав до Петербурга. Більшу частину свого життя він жив у Росії та інших країнах, писав свої твори російською мовою. У той час коли Україна була часткою російської імперії, а російську мову було прийнято як мову «освіченого» літературного спілкування, він мусив писати російською, щоб мати успіх у літературі. Разом із тим у своїх творах геніальний художник слова відобразив українські традиції та звичаї, особливості життя та історії України, а в героях утілював національний колорит і мрію українців про вільне та щасливе життя.

Микола Гоголь написав близько 30 творів. Мудрість і незрівнянний гумор, вміння бачити людей, філософське ставлення до життя, іронічність і колоритна емоційна мова – все це робить і робитиме Гоголя актуальним

упродовж століть. Його першим великим літературним успіхом стала збірка «Вечори на хуторі біля Диканьки», де автор неймовірно яскраво зобразив український побут, традиції та характер українського народу, створив поетичний образ України, овіяний повір'ями і легендами. Гоголь створює не просто народні характери, а саме образ України, своєрідний материк на карті всесвіту, де центром є Диканька. Він відкриває цей материк для усього людства. Знайомить читача з мовою, якою говорять «поблизу Диканьки», навіть подає словничок найбільш уживаних слів. Описує природу, розповідає про людей, їхні звичаї, вірування, їхні радощі і скорботи. І все це пройняте такою великою любов'ю, таким захопленням, таким замилюванням, що читачам неможливо лишитися байдужим.

У повісті «Тарас Бульба» Гоголь описав життя українських козаків, їхню боротьбу за незалежність та свободу українського народу 16-17 ст. проти польського гніту на прикладі долі козацького ватажка Тараса Бульби та його синів. Письменник зображує тут гордих, сміливих людей, для яких свобода і честь – найдорожчий скарб.

Сама природа породжує такі характери: безкраї степи, широкі річки, небесний простір. За словами автора, найважливішим джерелом для написання повісті була українська народна пісня.

Твори Гоголя «Тарас Бульба» і «Вечори на Хуторі близ Диканьки» прославили Україну на весь світ.

В Україні та багатьох інших країнах світу шанують пам'ять генія світової літератури. Його твори перекладено майже усіма мовами планети.

Миколі Гоголю встановлені численні пам'ятники, його ім'ям названі вулиці (у тому числі в китайському Харбіні), готелі, санаторії, площі, лікарні, бібліотеки.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Микола Гоголь?
2. Як Тарас Шевченко писав про Гоголя?
3. Яку освіту здобув письменник?
4. Чому він поїхав до Петербурга?
5. Що відобразив у своїх творах геніальний художник слова?
6. Яка збірка творів принесла йому перший великий літературний успіх?

Повість «Тарас Бульба» Миколи Гоголя (уривок)

Кілька століть історії України пов'язані з козацтвом. Слово «козак» означає вільну, озброєну людину. Життя в степу було сповнено небезпек, тому селилися козаки за Дніпровими порогами. Саме через це українських козаків називали запорозькими або запорожцями. Захищаючись, козаки будували укріплення із січених дерев'яних колод – січі. Звідси і пішла назва Січ. Запорізьку Січ вчені визначають як козацьку республіку. Правом голосу користувався кожен козак. Козаки захищали прикордонні українські землі від татарських та польських ворогів, стали символом боротьби за незалежність.

Завдання 5. Прочитайте уривок із повісті «Тарас Бульба».

Сто двадцять тисяч козацького війська з'явилося на межах України. Це вже була не якась там мала частина чи загін, що ходив на здобич або навздогін за татарами. Ні, це повсталася вся нація, бо не вистачило вже терпцю в народі, повсталася, щоб помститися за наругу над правом своїм, за ганебне

приниження звичаїв своїх, за зневагу предківської віри і святого обряду, за глум над церквами, за свавілля чужоземних панів, за гніт, – за все, що накіпіло з давніх-давен на душі і розпалювало сувору зненависть козацьку. Безліч коней та незліченні валки возів сунули полями. І поміж тими козаками, поміж тими всіма полками був один полк, і вів його Тарас Бульба.

Все давало йому перевагу над іншими: і його літа, і бувалість, і вміння керувати своїм військом, і величезна ненависть до ворога. Навіть самим козакам здавалась аж завеликою його нещадна лють і жорстокість. Не варто описувати ні всіх боїв, де показали себе козаки, ні всього, що трапилося під час тієї війни: все те записано на сторінках літопису. Відомо, яка буває війна в нашій землі, коли вона підіймається за святу віру: нема дужчої сили, як віра. Грізна вона і нездоланна ...

Чотири дні бились і оборонялися козаки, відбиваючись цеглою й камінням. Але не вистачило ні запасу, ні сили, і поклав Тарас пробиватися крізь ворожі лави. І вже пробилися були козаки, і, може, ще раз вірно послужили б їм їхні коні, коли це раптом на бігу зупинився Тарас і гукнув: – Стійте! Випала люлька з тютюном; не хочу, щоб і люлька моя дісталася вражим ляхам! І нахилився старий отаман, і почав шукати в траві люльку з тютюном – свою

вірну подругу на морі й на землі, в походах і дома. А тим часом налетіла ватага ляхів і вхопила його під могутні плечі. Струснув він усім своїм дужим тілом, але не посипалися вже, як колись, на землю, мов груші, гайдуки, що держали його. – Ох, старість, старість! – промовив він, і заплакав старий кремезний козак. Та не старість була тому винна: сила подолала силу. Мало не тридцять гайдуків учепилося йому за руки й за ноги, потім вирішили спалити його живцем перед усім військом. Недалеко стояло голе дерево, що грім розбив йому верхів'я. Припнули Тараса залізними ланцюгами до стовбура, цвяхом прибили йому руки і, піднявши його вище, щоб звідусіль видко було козака, почали розкладати під деревом вогонь. Але не на вогонь дивився Тарас, не про вогонь він думав, на якому мали його спалити; дивився він, бідолаха, в той бік, де відстрілювалися козаки: йому згори було видно все, як на долоні. – Займайте, хлопці, займайте швидше, – гукав він, – гору, що за лісом: туди не підступлять вони! Але вітер не доніс його слів. – Ой, пропадуть, пропадуть ні за понюх табаки! – промовив він гірко і глянув униз, де блищав Дністер. Радістю засяяли йому очі. Він побачив чотири човни, що кормою виглядали з-за кущів, і, зібравшись на силі, гукнув на всі груди: – До берега, хлопці! До берега! Спускайтеся попід гору стежкою, що йде ліворуч. Коло берега стоять човни, – всі забирайте, щоб не було погоні! Цього разу вітер дмухнув із другого боку, і все почули козаки. Але за цю раду дістав він обухом по голові, і все перевернулося йому в очах... Коли отямився Тарас Бульба після обуха й глянув на Дністер, козаки вже були на човнах і гребли веслами; кулі сипалися на них зверху, але не досягали. І засвітилися радістю очі у старого отамана. – Прощайте, товариство! – гукав він їм згори. – Згадуйте мене і на ту весну знову сюди прибувайте та гарненько погуляйте!.. А що, взяли, чортові ляхи? Думаєте, є що-небудь на світі, чого б злякався козак!.. А вже вогонь піднявся вгору і лизав його ноги, обіймаючи потроху все дерево... Та хіба знайдуться у світі такі вогні й муки, така сила, що перемогла б козацьку силу?... Не мала річка Дністер, а як пожене вітер з моря, то хвиля сягає до самого місяця!

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Що означає слово «козак»?
2. Як називали українських козаків?
3. За що хотіло помститися козацьке військо?
4. Хто такий Тарас Бульба?
5. Що давало йому перевагу над іншими козаками?
6. Як ворогам вдалося схопити Тараса?
7. Чи змогли вороги здолати дух Тараса Бульби?
8. Про кого думав він в останні миті свого життя?
9. Як це характеризує народного героя?
10. Які останні слова перед смертю промовив Тарас Бульба? Як ви розумієте їх?

Тема 3

Тарас Шевченко – великий український поет і художник

(1814-1861)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Російська імперія, влада, цар, уряд, власність, власник, землевласник, пан, сирота, слуга, співець (народний виконавець; той, хто оспівує, прославляє кого-, що-небудь), незалежність, воля, вільна людина, неволя, живопис, справедливість, зусилля, заборона, заборонено.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Здобувати (що?) знання; докласти (чого?) багато зусиль; зібрати (що?) гроші; стати (ким?) вільною людиною; захоплюватися (чим?), досягти (чого?) успіхів; протестувати (проти чого?) проти несправедливості; прагнути до вільного життя; забороняти (що робити?) писати та малювати; вшановувати (що?) пам'ять поета.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Геніальний поет жив у часи, коли Україна була під владою Російської імперії, і український народ не мав свободи.

Народився Тарас Шевченко 9 березня 1814 року в селі у багатодітній сім'ї кріпака. Слово «кріпак» означає, що людина закріплена за паном – багатим землевласником, є його власністю і повинна працювати на нього. Пан міг продати кріпака, купити, обміняти як річ. Батьки багато працювали, щоб прогодувати велику сім'ю, рано померли.

У 12 років Тарас лишився сиротою, розпочав працювати. Хлопчика взяв у свій дім пан, щоб Тарас був у нього слугою. Тарас з дитинства був допитливим, любив малювати, співати. Йому подобалось слухати українські історичні пісні, які співали народні співці, мандруючи від міста до міста, від села до села.

Музиканти супроводжували свій спів грою на бандурі чи кобзі – українських національних інструментів. Тому їх стали називати кобзарями. Тарасові дуже хотілося навчитися малювати. Він таємно перемальовував картини зі стін панського будинку. Пан помітив здібності кріпака, який гарно малює, та зрадів, що в нього буде свій художник.

Коли Тарасові було 17 років, пан переїхав жити до Петербурга та взяв із собою юнака. Він віддав хлопця в науку на чотири роки до петербурзького живописця, артіль якого виконувала різні живописно-декоративні замовлення. Вночі Тарас ходив до Літнього саду малювати статуї. Улітку 1836 року його помітив там художник Іван Сошенко, українець за походженням. Він захоплюється талантом кріпака і вирішує допомогти йому. Згодом Шевченко познайомився із відомими діячами живопису і літератури, які доклали багато зусиль, зібрали великі гроші, щоб викупити Шевченка з кріпацької неволі.

У 24 роки він нарешті став вільною людиною, розпочав навчатися живопису в Академії мистецтв. Мрія стати художником почала здійснюватися. В академії Тарас наполегливо працював і досяг великих успіхів у живопису. За час навчання в Академії мистецтв його тричі нагороджують срібною, а потім

золотою медаліями за малюнки з натури і живописні твори. Шевченка без перебільшення можна назвати геніальним художником.

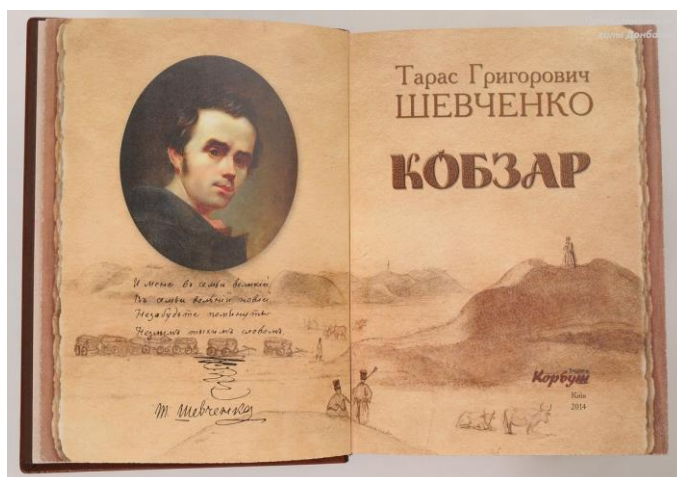

Картина «Катерина»

Картина « Селянське життя»

Навчаючись в академії, він водночас здобував знання із мови, літератури, історії, філософії, географії і незабаром став освіченою людиною. Шевченко дуже сумував за рідною мовою, за Україною, за українськими піснями. Він пише вірші українською мовою про Україну, важке життя українського народу, боротьбу українців за справедливість і свободу. Поет мріяв, щоб Україна стала вільною країною. Він вірив у світле майбутнє українського народу. Перша збірка віршів поета мала назву «Кобзар».

Уже самою назвою книги автор засвідчив, що він виступає співцем українського народу. Успіх «Кобзаря» був величезний. Ця невеличка книжка,

яка складалася з 8 творів молодого поета, недавнього кріпака, одразу ж поставила ім'я Шевченка на перше місце в українській літературі. Після видання цієї книжки Тараса Шевченка стали називати Кобзарем. У поезії Шевченка звучали протест проти суспільної несправедливості та прагнення до вільного життя. Тому поет був небезпечним для царського уряду. У 1845 року Шевченко закінчив Академію і повернувся в Україну. За прогресивні ідеї поета було заарештовано і заслано солдатом до Казахстану на довгих десять років із забороною писати й малювати.

Поет на засланні

Де б поет не перебував, він завжди залишався сином своєї землі, пам'ятав її і сумував за нею, як за матір'ю. Саме тому Україна стала у творчості Шевченка головним образом, овіяним любов'ю і тугою. Цар заборонив йому писати й малювати, але Шевченко порушував цю заборону, продовжував писати вірші та малювати. 10 років важкого життя зруйнували здоров'я поета. Після звільнення Шевченко жив у Петербурзі, тому що жити в Україні йому не дозволили.

Тарас Шевченко помер 10 березня 1861 року в Петербурзі. Його тіло було перевезено в Україну і поховано в Каневі на високій горі над Дніпром. Пам'ять про Тараса Шевченка вшановують як в Україні, так і за її межами.

У світі нараховується 1384 пам'ятники Шевченку – це найбільша у світі

кількість монументів, встановлених діячеві культури.

За задумом автора ідея пам'ятника – втілити образ Шевченка як духовного Пророка, що заклав основи пробудження самосвідомості українців як нації. Основна праця його життя – «Кобзар», тому акцент в пам'ятнику зроблений саме на книзі, яку Шевченко дає людям як свій духовний заповіт.

Шевченко зображений молодим – у тому віці, коли він почав створення «Кобзаря». Окриленість, натхненність Шевченка підкреслює символічне крило на другому плані.

Це пам'ятник Тарасові Шевченку в Баку

Ім'ям поета названо вулиці, площі, райони, парки, університети, бібліотеки, театри, космічні об'єкти, кораблі тощо. Творчість великого Кобзаря переведено на сто мов усього світу, включаючи японську, арабську та корейську.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Хто такий Тарас Шевченко?
2. В якій родині він народився?
3. Чому маленький Тарас рано почав працювати?
4. У якому віці Тарас Шевченко став вільною людиною?
5. Де він навчався?

6. Яку назву мала перша книга віршів поета? Про що свідчила назва книги?
7. Про що писав Тарас Шевченко в своїх творах?
8. За що Шевченка було заарештовано?
9. Як довго Шевченко був солдатом?
10. Де похований великий український поет?
11. Як люди вшановують пам'ять про Тараса Шевченка?

Завдання 5. Прочитайте вірш «Садок вишневий коло хати», в якому поет показує гармонію мальовничої української природи та щасливого родинного життя. Написаний у найтяжчі роки заслання, цей вірш став для Шевченка способом зберегти в пам'яті та серці образ рідної України. Він протиставляє важкій реальності заслання світлу мрію про мирне, щасливе життя на рідній землі. Цей вірш – гімн українській родині, українській природі, українському життю. Це мрія про щастя, яка живе в серці кожного українця.

Садок вишневий коло хати,
Хрущі над вишнями гудуть.
Плугатарі з плугами йдуть,

Співають, ідучи, дівчата,
А матері вечерять ждуть.
Сім'я вечера коло хати,
Вечірня зіронька встає.
Дочка вечерять подає,
А мати хоче научати,
Так соловейко не дає.
Поклала мати коло хати
Маленьких діточок своїх,
Сама заснула коло їх.
Затихло все, тільки дівчата
Та соловейко не затих.

Завдання 6. Дайте відповіді на запитання.

1. Яка пора року й час відображені у творі?
2. Чи є у творі слухові та зорові образи? Наведіть приклади.
3. Якою постала Україна у мріях поета? Чи такою вона була насправді?
4. Яка, на вашу думку, ідея (основна думка) вірша ?

Завдання 7. А. Прочитайте вірш «Заповіт», який став символом українського національного відродження та боротьби за незалежність. Цей вірш – духовний заповіт поета нащадкам.

Як умру, то поховайте
Мене на могилі
Серед степу широкого
На Вкраїні милій,
Щоб лани широкополі,
І Дніпро, і кручі
Було видно, було чути,
Як реве ревучий.
Як понесе з України
У синєє море
Кров ворожу... отойді я
І лани і гори —
Все покину, і полину
До самого Бога
Молитися... а до того
Я не знаю Бога.
Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.
І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Б. *Дайте відповіді на запитання.*

1. Де саме просить поет поховати його і чому для нього це важливо?
2. Які природні пейзажі України описує автор?
3. Що має статися, за словами Шевченка, перед тим, як він зможе полетіти до Бога?
4. Що символізує "сім'я вольна, нова" у фіналі твору?

5. Про що саме просить поет нащадків у заключних рядках вірша?
6. Чому твір, написаний 1845 року, досі залишається актуальним для українського народу?
7. Як ви розумієте вислів: *"Незлим, тихим словом"*? Чому поет не прагне величних почестей, а просить саме про таку згадку?

Завдання 8. Прочитайте уривок із вірша *«Зацвіла в долині червона калина»*.

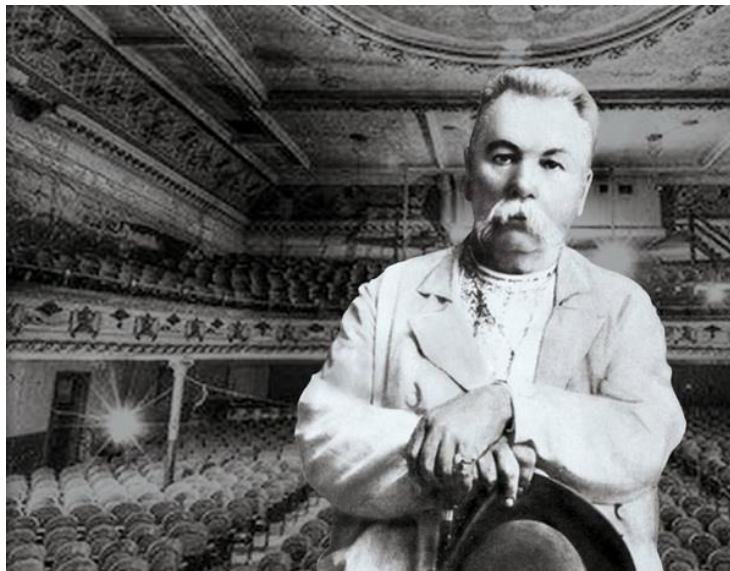

Червона калина – символ України, дівочої краси, незламності та життєвої сили. У творчості Тараса Шевченка калина виступає символом краси української природи, глибокої любові поета до рідної землі.

Зацвіла в долині
Червона калина;
Ніби засміялась
Дівчина-дитина.
Любо, любо стало!
Пташечка зраділа
І защебетала...
Почула дівчина,
І в білій свитині
З біленької хати
Вийшла погуляти
У гай на долину.

Тема 4

Марко Кропивницький (1840-1910)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Корифей, новатор, драматург, митець, джерело культури, осередок, духовність, гноблення, фольклор, моральні цінності, гідність, самосвідомість, творчий спадок, постать.

Завдання 2. З'ясуйте, від яких дієслів утворені наступні іменники:

заборона – ...

гноблення – ...

переслідування – ...

діяч – ...

руйнування – ...

захоплення – ...

відродження – ...

служіння – ...

Завдання 3. Прочитайте текст.

Марко Кропивницький – видатний український письменник, драматург, театральний актор і режисер, якого називають «батьком» українського професійного театру. На честь Марка Кропивницького названо місто Кропивницький (колишній Кіровоград). У 1882 р. у Єлисаветграді (тепер Кропивницький) він створив перший професійний український театр («Театр

корифеїв»). Марко Лукич жив і працював у надзвичайно складних політичних умовах Російської імперії, в умовах національного гноблення, яке характеризувалося тотальним обмеженням української культури, заборони та переслідування української мови, про що свідчать царські укази того часу. Створений ним професійний театр протягом тривалого часу був осередком і головним джерелом української культури. Адже на той час багато українців не знали грамоти, тому не мали змоги читати твори українських письменників. А театральне мистецтво доступне для кожного, хто має потяг до прекрасного. Вистави Кропивницького відкривали глибинний світ літератури і мистецтва, несли в народ величне слово, розширювали горизонти духовності. Театр видатного майстра підносив все українське – історію, побут, пісні й танці, мелодійну мову. Театр корифеїв увійшов до числа кращих національних у Європі. Його колектив з успіхом гастролював Україною, Росією, Австро-Угорщиною, а також давав вистави у Варшаві, Мінську, Вільнюсі та Тбілісі.

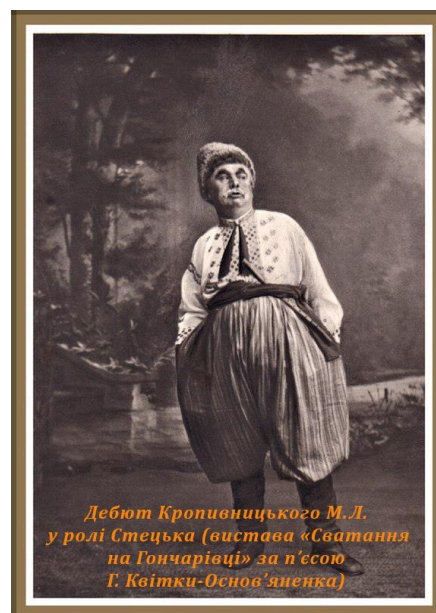
Реконструйований театр корифеїв

Марко Кропивницький – автор понад сорока п'єс, його драматургія поєднувала соціальні теми з фольклорними елементами, створюючи образи простих людей – селян, міщан, які постають як носії національної моралі й менталітету. Як провідний діяч українського театру у своїх творах порушував найактуальніші соціальні, морально-етичні та психологічні

питання своєї доби, часто акцентуючи на особливостях українського менталітету. Основні теми, які розкривав драматург: соціальна нерівність та несправедливість, питання людської гідності, любові та вибору між матеріальним і духовним, зображення важкого життя, розшарування села та руйнування моральних цінностей через жадобу до грошей. Герої його творів – яскраве втілення українського народного характеру. Кропивницький називав багато своїх п'єс «малюнками» сільського життя, показуючи реальні картини українського села. Марко Кропивницький усе своє життя присвятив саме служінню рідному народові. У час найтемніших реакційних днів, серед гонитви на все самотнє, він прагнув, щоб мистецтво актора і режисера відображало на сцені соціальну правду, реалізм, українські звичаї і побут.

Митець у своїх творах виступав новатором жанру соціально-психологічної драми. Сучасна преса порівнювала їх з шедеврами світової літератури. Незважаючи на всі політичні й цензурні утиски з боку царського режиму, Марко Кропивницький мужньо долав усі перешкоди. Він вірив, що прийде час, коли творцями і господарями рідного краю стануть оспівані ним люди чесної і вільної праці.

Марко Кропивницький також був талановитим театральним актором, зіграв понад 500 ролей. Його багаті музичні та вокальні дані разом з яскравим акторським талантом викликали справжнє захоплення глядача.

На сцені він перетворювався до невпізнання. «Його вплив на глядача був колосальний, – згадує один із учнів Кропивницького. – При першій появі актора на сцені всі глядачі вставали і... вітали оплесками та вигуками «Слава!». Кропивницький був неперевершеним актором, мав багатогранний талант, він обдаровано виявляв себе в комедії і драмі, вмів надзвичайно точно помічати характерні риси знайомих йому людей, а потім переконливо і реалістично втілювати їх в сценічних образах.

Життєвий і творчий шлях Марка Кропивницького нерозривно пов'язаний із становленням українського професійного театру, формуванням національної драматургії та розвитком культурної самосвідомості. Його постать стала символом епохи, а творчий спадок – невід'ємною частиною української культури. Мистецький шлях Кропивницького – яскравий приклад високого професіоналізму, неперевершеного таланту, громадянського подвигу і самовідданого служіння національному культурному відродженню.

Меморіальний музей Марка Кропивницького

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Ким був Марко Кропивницький?

2. Чому його називають «батьком» українського професійного театру?
3. В яких політичних умовах жив і працював Марко Кропивницький?
4. Чому створений ним професійний театр протягом тривалого часу був осередком і головним джерелом української культури?
5. Які основні теми розкривав драматург у своїх творах?
6. Чому мистецький шлях Марка Кропивницького вважають національним подвигом?

Тема 5

Іван Франко

(1856-1916)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Енциклопедія, наука, науковець, діяльність, діяч, мистецтвознавець, митець, соціолог, політолог, спадок, рух, національно-визвольний рух, голова партії.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Присвячувати – присвятити (що?) (кому? чому?); підтримувати – підтримати (кого? що?); здобувати – здобути (що?) учений ступінь доктора філософії; берегти пам'ять (про кого? про що?) про письменника.

Завдання 3. Прочитайте текст.

«Академією наук в одній особі» називали сучасники Івана Франка – видатного українського письменника, поета, громадського діяча і філософа. Він був енциклопедично освіченою, талановитою, надзвичайно працювитою людиною.

Доля подарувала Франкові майже 60 років життя, 40 із них письменник присвятив активній творчій діяльності. Упродовж своєї діяльності Іван Франко дуже плідно працював як письменник (поет, прозаїк, драматург), перекладач, науковець, мистецтвознавець, історик, соціолог, політолог, економіст, філософ.

Творчий спадок письменника складається із 6 тисяч творів, які можна укласти в 100 томів. Що це означає? Це означає, що кожні два дні з'являвся новий твір – вірш або новела, роман чи оповідання. Його твори перекладено багатьма мовами світу.

Франко мав феноменальну пам'ять, досконало знав 14 мов: російську, білоруську, польську, чеську, словацьку, болгарську, литовську, давньогрецьку, латинську, німецьку, англійську, французьку, італійську та іспанську. Він був прекрасним перекладачем, переклав на українську мову багато творів видатних письменників і поетів світу.

Іван Франко був одним з найактивніших діячів українського національно-визвольного руху. Він підтримував ідею створення самостійної української держави, був головою першої української політичної партії.

Іван Франко народився у родині коваля у селі на Львівщині. Спочатку він навчався в гімназії, де був найкращим учнем, виявляв феноменальні здібності: міг майже дослівно переказати годинну лекцію вчителя на занятті. Рано залишившись без батьків, Іван був змушений заробляти собі на життя.

Навчаючись у гімназії, почав заробляти перші гроші: давав однокласникам із багатих родин платні уроки з математики, історії, іноземної мови. Значну частину грошей витрачав на купівлю книжок. Юнак зібрав велику бібліотеку – майже 500 книжок і потім все життя продовжував збирати книги. Його власна бібліотека збільшилася до 12 тисяч книжок. Коли Іван навчався у гімназії, він почав писати вірші. Перший вірш Франка був присвячений батькові, якого він дуже любив.

Після закінчення гімназії юнак вступив на філософський факультет Львівського університету, де вивчав насамперед класичну філологію та українську мову й літературу.

У 1893 року у Віденському університеті (Австрія) захистив дисертацію і здобув учений ступінь доктора філософії. Іван Франко – автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, мовознавства, перекладознавства, мистецтвознавства, релігієзнавства, історії, економіки, соціології, філософії.

Іван Франко жив і творив в ім'я українського народу. З величезної спадщини письменника найбільшою цінністю є його художня творчість, яка в яскравих, барвистих картинах відбила ідеї, прагнення і почуття цілого покоління українського народу. Митець був переконаний, що українці колись об'єднаються в незалежній демократичній державі, яка знайде собі гідне місце в сім'ї вільних європейських країн.

Україна свято береже пам'ять про геніального письменника – мислителя. На заході України розташоване місто Івано – Франківськ, стару назву якого було перейменовано на честь Івана Франка. Також на вшанування пам'яті письменника названо вулиці та площі у багатьох містах України.

Його ім'я носить Львівський національний університет, Національний академічний драматичний театр у Києві.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому сучасники називали Івана Франка «Академією наук в одній особі?»

2. Де навчався майбутній письменник?
3. Як він, навчаючись у гімназії, почав заробляти перші гроші?
4. На що Іван Франко витрачав значну частину зароблених грошей?
5. З чого складається творчий спадок письменника?
6. Що ви дізналися про Івана Франка як громадського діяча?
7. Що вам відомо про наукову діяльність Івана Франка?

Завдання 5. Прочитайте інформацію до вірша «Чого являєшся мені у сні?»

Поезія «Чого являєшся мені у сні?» написана у формі монологу, сповіді ліричного героя. Твір складається з трьох частин, перші дві з яких починаються риторичним питанням, а третя – риторичним запереченням. Закоханий юнак – ліричний герой цього твору – просить кохану являтися йому хоча б уві сні, бо в житті вона йому відмовила, а без коханої героєві «весь вік тужити – не жити».

Вірш «Чого являєшся мені у сні?»

Чого являєшся мені
У сні?
Чого звертаєш ти до мене
Чудові очі ті ясні,
Сумні,
Немов криниці дно студене?
Чому уста твої німі?
Який докір, яке страждання,
Яке несповнене бажання
На них, мов зарево червоне,
Займається і знову тоне
У тьмі?
Чого являєшся мені

У сні?
В житті ти мною згордувала,
Моє ти серце надірвала,
Із нього визвала одні
Оті ридання голосні –
Пісні.
В житті мене ти й знать не знаєш,
Ідеш по вулиці – минаєш,
Вклонюся – навіть не зирнеш
І головою не кивнеш,
Хоч знаєш, знаєш, добре знаєш,
Як я люблю тебе без тями,
Як мучусь довгими ночами
І як літа вже за літами
Свій біль, свій жаль, свої пісні
У серці здавлюю на дні.
О ні!
Являйся, зіронько, мені!
Хоч в сні!
В житті мені весь вік тужити –
Не жити.
Так най те серце, що в турботі,
Неначе перла у болоті,
Марніє, в'яне, засиха, -
Хоч в сні на вид твій оживає,
Хоч в жалощах живіше грає,
По-людськи вільно віддиха,
І того дива золотого
Зазнає, щастя молодого,
Бажаного, страшного гріха!

Вірш «Каменярі»

Каменяр – робітник, що оброблює каміння.

Молот – це молоток великого розміру для подрібнення каменю.

Скеля – це кам'яна гора з вертикальними крутими схилами.

Ланцюг (ланець)

Каменяр

Після написання цього вірша Франка також почали називати «каменярем», бо він виконував ту ж роботу, що й вони, тільки замість молота у нього було слово. Поет використовував його як засіб, щоб «пробити скелю» напівсну, у якому перебували люди, щоб пояснити їм, що за кращу долю потрібно боротись, бо інакше нічого у житті так і не зміниться на краще.

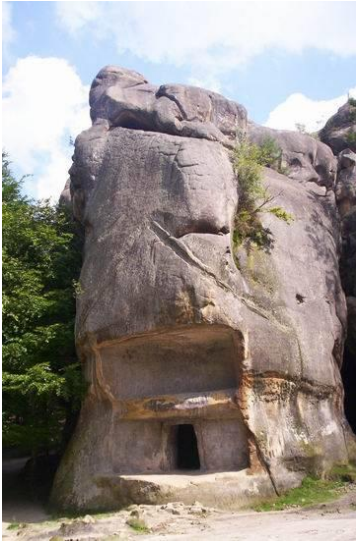
Я бачив дивний сон. Немов передо мною

Безмірна, та пуста, і дика площина,

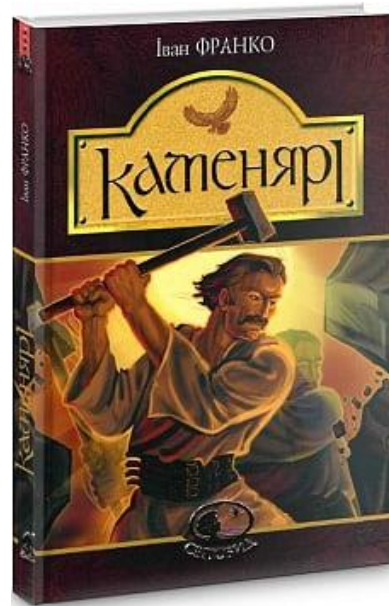
І я, прикований ланцем залізним, стою

Під височенною гранітною скалою,

А далі тисячі таких самих, як я...

Склея

У кожного в руках тяжкий залізний молот,
І голос сильний нам згори, як грім, гримить:
“Лупайте сю скалу! Нехай ні жар, ні холод
Не спинить вас! Зносить і труд, і спрагу, й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбити.”

І всі ми, як один, підняли вгору руки,
І тисяч молотів о камінь загуло,
І в тисячні боки розприскалися штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о кам'яне чоло...

І кожний з нас те знав, що слави нам не буде,
Ні пам'яті в людей за сей кривавий труд,
Що аж тоді підуть по сій дорозі люди,
Як ми проб'єм її та вирівняєм всюди,
Як наші кості тут під нею зогниють.

Та слави людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невольники, хоч добровільно взяли

На себе пута. Ми рабами волі стали:
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всі ми вірили, що своїми руками
Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт,
Що кров'ю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, добро нове у світ.

Ми знали се, і в нас не раз душа боліла,
І серце рвалося, і груди жаль стискав;
Та сльози, ані жаль, ні біль пекучий тіла,
Ані прокляття нас не відтягли від діла,
І молота ніхто із рук не випускав.

Отак ми всі йдемо, в одну громаду скуті
Святою думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і світом позабуті!
Ми ломимо скалу, рівняєм правді путі,
І щастя всіх прийде по наших аж кістках.

Отже, у поезії "Каменярі" Іван Франко символічно зображує дорогу до визволення, яку прокладають непосильною працею борці за нове життя. Їхня титанічна праця не марна, якщо не вони, то їх онуки житимуть у цьому новому світі. Образи каменярів – це символічні образи борців за демократичне суспільство, це всі ті, хто своєю працею і знаннями будує цей новий світ.

Мабуть, тому і стоїть пам'ятник Іванові Франкові на його могилі – гранітний каменяр із молотом в руці, бо все життя письменник боровся за права українців, за свободу думки кожної людини.

Тема 6

Михайло Коцюбинський (1864-1913)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Художня проза, класик української літератури, тяжке матеріальне становище, визвольний рух, активна громадянська позиція, творча співпраця, вірець творчої і духовно сильної людини, майстер психологічної прози, моральна стійкість, душевні переживання, визнання читачів.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Захоплюватися (чим?) читанням книжок; стати (ким?) високоосвіченою людиною; сприяти (чому?) появі творчої співпраці; боротися (за що?) за свої погляди; любов (до чого?) до життя; звертати увагу (на що?); стати (чим?) надбанням української та світової класики.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Михайло Коцюбинський – відомий український письменник, один із найкращих майстрів української художньої прози, класик української літератури.

Майбутній письменник народився у Вінниці у 1864 році. У 16 років закінчив семінарію (середній духовний навчальний заклад). Як згадували його друзі, вчився він добре, був дуже уважний і старанний. Саме в семінарії сталася подія, про яку письменник потім згадував із гумором. У 12 років він закохався у 16-річну дівчину, а щоб привернути її увагу, вирішив стати «великою людиною» і захопився читанням книжок. Твори Тараса Шевченка справили на нього таке сильне враження, що він і сам захотів стати письменником. Після закінчення семінарії мріяв про подальшу освіту в університеті, але його мрія не здійснилася. Через тяжке матеріальне становище родини юнакові не вдалося продовжити освіту: мати осліпла, а згодом помер батько. Турботи про утримання великої сім'ї (матір і чотирьох молодших братів і сестер) лягли на плечі Михайла, старшого з дітей. На життя він заробляв приватними уроками (навчав дітей заможних людей) і продовжував навчатися самостійно, багато читав. Це допомогло йому стати високоосвіченою людиною. Знав дев'ять мов – три слов'янські: українську, російську, польську; три романські: французьку, італійську, румунську; і три східні: татарську, турецьку та циганську.

У 27 років Михайло Коцюбинський склав екстерном іспит на право працювати народним учителем і наступні 10 років присвятив викладанню. У цей час майбутній письменник захоплюється визвольним рухом, який охопив тоді Російську імперію, займає активну громадянську позицію, пропагує революційні ідеї.

Важливу роль у формуванні світогляду Коцюбинського відіграла його поїздка до Львова, де він знайомиться з Іваном Франком. Це знайомство сприяло появі творчої співпраці та міцної довгої дружби письменників. Для Михайла Коцюбинського Іван Франко став взірцем творчої і духовно сильної людини, яка все життя боролася за свої погляди,

Коцюбинський рано розпочав пробувати свої сили в літературі: писав поезію, робив переклади, але головним в його творчій діяльності стала художня проза. Ранні твори Коцюбинського вже відрізняються тонким

аналізом характерів, почуттів та вчинків героїв. Найчастіше це діти, що живуть у бідних селах та на окраїнах міст; діти, які ростуть у злиднях, змалку виконують важку та брудну працю. Коцюбинський змальовує їх із пронизливою теплотою, звертаючи увагу на моральну стійкість, природні чесноти малих героїв. Із перших друкованих творів М. Коцюбинського привертають увагу оповідання «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник», в яких йдеться про селянську нужду й горе. У цих творах М. Коцюбинський майстерно розкриває психологію дитини, її думки і переживання. Він стежить за душевними переживаннями і почуттями Хариті (страх, бажання допомогти хворій матері, захоплення мальовничою красою природи) і, особливо, «маленького грішника» Дмитрика (правдиво відображені і клопоти Дмитрика про хвору матір, і його безжурні дитячі ігри, і каяття, і гіркий жаль за матір'ю). Оповідання «Харитя», «Ялинка», «Маленький грішник» показали справжній талант молодого письменника. Михайло Коцюбинський є одним із найоригінальніших українських прозаїків. В українську літературу ввійшов як майстер психологічної прози. Коцюбинський називав себе Сонцепоклонником, бо понад усе любив сонце, квіти і дітей. Його талант справді був сонячним. Митець проспівав справжній гімн сонцю як джерелу краси й життя на землі: «Сонце! Я тобі вдячний... Ти дороге для мене. Я п'ю тебе, сонце, твій теплий зцілющий напій; п'ю, як дитина молоко з грудей матері Ти тільки гість у моєму житті, сонце, бажаний гість, і коли ти відходиш, я хапаюся за тебе. Ловлю останній промінь на хмарах...» Читаючи твори Коцюбинського, люди відчують його любов до життя, жагу нових вражень, відкриттів, потяг до світла, краси та радості. Творчості Коцюбинського притаманні також людяність, віра в краще майбутнє, уміння побачити в житті світле й радісне, а не тільки сум і горе. Михайло Коцюбинський дуже любив життя. Любив у ньому те, що має в собі красу й світло, радість і ласку.

Письменник прожив недовге життя, всього 48 років. Але його твори, які сповнені любові до трудової людини, до всього прекрасного на землі,

отримали любов і визнання читачів не лише України, а й багатьох інших країн світу. Творчість письменника стала надбанням української та світової класики.

Завдання 4. Складіть план тексту.

Завдання 5. Розкажіть про письменника Михайла Коцюбинського за складеним планом.

Завдання 6. Прочитайте оповідання М. Коцюбинського «Харитя».

Харитя

В печі палав вогонь. На постелі лежала слаба жінка й стогнала. Се Харитина мати. Шість тижнів минуло, як помер її чоловік, батько Харитин, і відтоді бідна удова тужить та слабує... Злягла саме в жнива, в гарячий час, коли всі, хто вміє жати, подались на ниву збирати на зиму хліб. І вдовине жито поспіло, та нема кому його жати... Лежить бідна мати Харитина та б'ється з думами...

Рипнули двері.

– То ти, Харитю? — почувся млявий голос слабої.

– Я, мамо!

З дверей виткнулось спершу відро, до половини виповнене водою, далі русява голівка дівчинина, нахилена набік до відра, а далі права рука, піднята трохи догори. В хату увійшла Харитя... Їй було вісім років. Десь дуже важким видалось Хариті те відро з водою... Ліва рука від незвичайної ваги зомліла, і Харитя не могла її зігнути. Але се було одну хвилину. В другій метнулась Харитя до мисника, легесенько, мов кізка, стрибнула на лаву, зняла з полиці горщик і поставила його коло відра.

– Що ти робиш, доню? — поспитала мати.

– Вечерю варитиму, мамо.

Слаба тільки зітхнула.

А Харитя й справді заходила коло вечері... Любо було глянути на її дрібненькі, запечені на сонці рученята, що жваво бігали від одної роботи до другої. Великі сиві очі з-під чорних вій дивилися пильно й розумно. Смугляве личенько розчервонілося, повні уста розтулилися – вся увага її була звернена на роботу... Мати стиха застогнала.

Харитя стрепенулась і підбігла до ліжка.

– Чого ви, матінко? Може, водиці холодної? Що у вас болить? – ластівкою припадала вона коло недужої.

– Ох, дитино моя люба! Все в мене болить: руки болять, ноги болять, голови не зведу. От, може, вмру, на кого ж я тебе лишу, сиротину нещасну?.. Хто тебе догляне, вигодує?

Харитя почула, що її маленьке серце заболіло, наче хто здавив його в жмені...

– Що ми робитимемо, доню? От довелось мені злягти саме в жнива... Хліб стоїть у полі невижатий, осипається...

– Не журіться, мамо! Не плачте! Адже ж бог добрий, мамо! Бог допоможе вам одужати, допоможе вам хліб зібрати... Правда, мамо?.. Правда?..

II

... Харитя їла чи не їла, швиденько помила посуд, поскладала його на мисник, засунула сінешні двері і стала навколішки перед образами молитися богу. Вона вірила, що господь любить дітей. І Харитя своїм дитячим лепетом прохала у бога здоров'я слабій матусі, а собі сили вижати ниву. Ся думка не давала їй спокою. Їй хотілося швидше діждатися ранку. «Ляжу зараз спати, щоб завтра раніше прокинутися», — подумала Харитя й, поставивши коло мами воду на ніч, лягла на лаву. Але сон не зліплював їй очей, він десь утік з цієї хати...

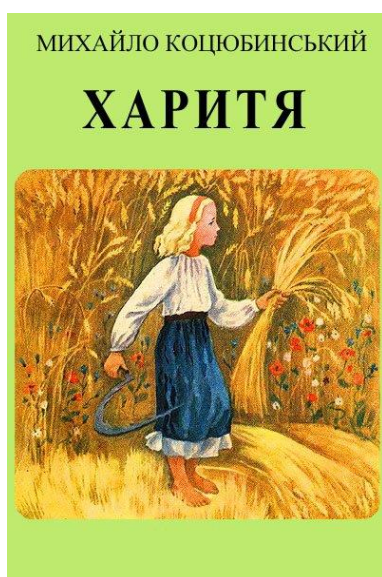
– Чому ти не спиш, доню? — питає мати.

- Так... я зараз спатиму, мамо! Мати стогне, а Харитю живий жаль бере за серце. Бідні мама! Все болить у них.

III

Рано, разом з сонцем, прокинулась і Харитя. Зварила куліш, нагодувала маму, сьорбнула й сама кілька ложок. Упоравшись, зняла серп з полиці, поклала в торбинку хліба та цибулі і зав'язалась рябенькою хусточкою. Далі поцілувала маму й каже:

- Піду я, мамо, на вулицю до дівчат, побавлюся трохи.
– Іди, доню, та не барись...

Іде Харитя селом, і якось їй чудно. Ніколи не ходила вона сама так далеко від хати. От вже й крайню хату минула, вийшла на поле й стала, задивившись в далечінь на чудовий краєвид. Погідне блакитне небо дихало на землю теплом. Половіли жита й вилискувались на сонці. Червоніло ціле море колосків пшениці. І добре Хариті на ниві, і страшно. Стала вона й не знає, чи йти далі, чи вертатися... Аж ось і їх нива.

Харитя поклала торбинку, взяла в руки серп і почала жати. Жне Харитя, але якось недобре йде робота. Довге стебло путається, великий серп не слухається в маленькій руці, колосся лоскоче спітніле личенько...

Аж ось щось наче впекло Харитю в палець. Вона вихопила руку й побачила на пальці кров. Серп випав Хариті з рук, лице скривилося з болю, на очі набігли сльози, і Харитя от-от заплакала б гірко, коли б не нагадала про свою бідну маму. Швиденько обтерла кров з пальчика спідничкою, затерла врізане місце землею і почала жати. Стерня коле босі ноги, піт великими краплями падає на землю, а бідна дівчинка жне та й жне. Якось обернулась Харитя назад, глянула навкруги, і страх обхопив її. Адже вона одна на ниві! Серце Хариті закалатало в грудях; далі наче спинилось, і дівчинка скаменіла на місці. Стежкою наближались дві молодичі. Харитя

постерегла їх, знов нагадала недужу бідну маму і, схиливши русяву голівку, взялась до роботи. Вона мусить вижати жито!

Молодиці наблизилися до Хариті, впізнали її і глянули одна на одну.

– Ти що тут робиш, Харитю? – спитали разом.

– Жну... мати слабі лежать... нема кому хліб вижати... з голоду згинемо зимою... Молодиці знов глянули одна на одну.

– Бідна ж ти, дитино, бідна!..

Враз Харитя почула, що сльози душать її. Зразу якось дуже жаль стало їй слабій матері, дужче заболів той пальчик, що втяла серпом, заболіли ноги, наколені стернею, згадався переляк недавній – сльози, мов град, посипалися на землю, і Харитя, голосно хлипаючи, заридала.

– Що з тобою, дитино? Не плач! Мати твоя, дасть бог, одужає, а жито ми вижнемо, не дамо вам згинути з голоду. Ну, не плач же, квіточко!

Молодиці взяли на руки бідну Харитю, цілували, потішали.

– Ходімо зараз до матері, хай вона втішиться, що має таку добру дитину...

IV

Незабаром Харитина мати одужала. Молодиці вижали жито, хрещений батько Харитин звіз хліб у стодолу, і сироти вже не боялися голодної смерті.

Мати цілувала та пестила свою добру дитину, а Харитя щебетала:

– Хіба я не казала вам, матінко, що добрий бог дасть вам здоров'я і pomoже зібрати хліб? Хіба не на моє вийшло?..

Завдання 7 . Дайте відповіді на запитання.

1. Хто така Харитя? Скільки їй років? Як вона виглядає?
2. Яке горе сталося в сім'ї дівчинки?
3. Чому так хвилювалася мама Хариті, що захворіла саме тепер?
4. Як жили Харитя та її мама?
5. Як дівчинка ставилася до своєї матері? Про що вона мріяла?
6. Як цей вчинок характеризує дівчинку?
7. Як почувала себе Харитя в полі?
8. Які риси характеру дівчинки розкриває автор в оповіданні?

Тема 7

Леся Українка (1871-1913)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів та запишіть їх у зошит.

Псевдонім, драма, драматургиня, шедевр, інтелігент, інтелегенція, прогрес, прогресивна людина, обдарована дівчинка, страждання, муки, сила волі, мужність, витримка, особистість, літературна спадщина, ліричний герой, духовне й матеріальне, соціальні проблеми, сенс життя, боротьба, зброя.

Завдання 2. Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.

Боротися (з чим?) з тяжкою хворобою; відзначитися (чим?) рішучим характером; свідчити (про що?) про силу волі; сприяти (чому?) становленню особистості; розбиратися (в чому?) в європейському мистецтві; володіти (чим?) мовами; боротися (за що?) за соціальне і національне визволення.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Леся Українка – видатна українська письменниця, геніальна поетеса, драматургиня, перекладачка. Справжнє її ім'я та прізвище – Лариса Косач. Леся Українка – літературний псевдонім письменниці. У її серці завжди була

Україна, тому й себе поетеса назвала Українкою. Багато її творів визнані шедеврами світової літератури.

Леся народилась у сім'ї українських інтелігентів. Батьки поетеси були освіченими прогресивними людьми: мама – відома письменниця, батько – юрист.

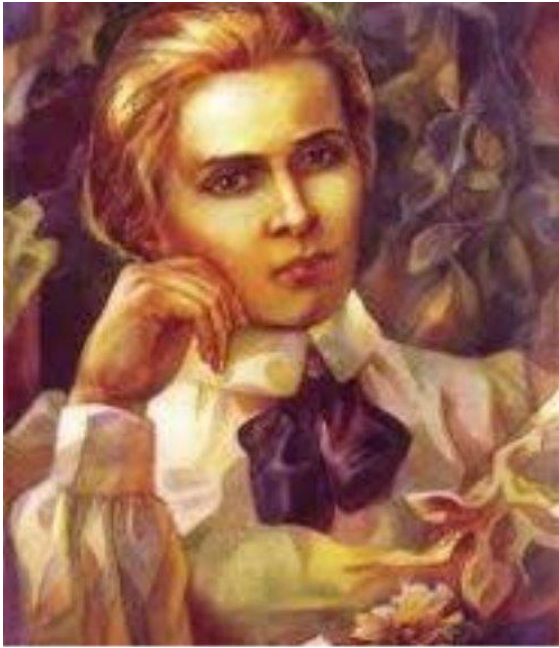

У родині панувала атмосфера любові до української мови, культури, звичаїв і традицій. Леся була надзвичайно обдарованою дівчинкою: навчилася читати в 4 роки, а в 5 – грала на фортепіано. З дитячих років вона захоплювалася літературою і музикою. Рано почала писати вірші. На жаль, ще в дитинстві Леся тяжко захворіла. І все життя їй довелося мужньо боротися з тяжкою хворобою, яка на той час була невиліковною. Дівчина змушена була подовгу лежати прикутою до ліжка. Хвороба і лікування її завдавали нестерпних мук, але мужня дівчинка терпляче зносила страждання.

З дитинства Леся відзначалася рішучим характером, засвоївши одне правило, яке впродовж життя її підтримувало: «Щоб не плакати, я сміялась». Ці слова свідчать про силу волі, мужність, витримку маленької дівчинки. З 11 років Леся проживала в селі на Волині, де серед чарівної природи формувався творчий стиль майбутньої поетеси. Любов до природи стане провідним мотивом усієї її творчості. Через хворобу дівчинка не могла відвідувати школу. Початкову освіту Леся здобула вдома. Вона мала великі здібності до мов: вивчала грецьку, німецьку, французьку, польську, італійську, англійську мови. Попри постійні болі в кістках вона й далі грала на фортепіано, малювала. Народження в освіченій родині, дружні стосунки з іншими відомими родинами української інтелігенції, наполегливість матері до домашнього навчання та запрошення найкращих приватних вчителів, жага до самоосвіти та знань сприяли становленню особистості Лесі Українки. Свій перший вірш Леся Українка написала, коли їй виповнилося дев'ять років. Він називався «Надія». У 13 років вже мала надрукованими 2 поезії.

У дев'ятнадцять років Леся Українка написала підручник зі стародавньої історії для своїх молодших братиків і сестричок. Коли дівчині виповнилося 22 роки, світ побачила її перша поетична збірка «На крилах пісень».

Вона багато подорожувала світом внаслідок того, що мала постійно бути в теплі та шукала спосіб вилікуватись. Об'їздила всю Європу, довго жила в Італії та Єгипті, три роки – в Криму. Відвідала майже всі найкращі європейські театри та бібліотеки, прекрасно розбиралась в європейському мистецтві, цікавилась новинками літератури та науковими працями. Леся здобувала освіту протягом усього життя. Результатом такого навчання стала енциклопедична освіченість Лесі Українки: вона володіла сімома іноземними мовами, досконало знала історію, світову літературу, філософію, майстерно грала на фортепіано, прекрасно малювала. Вона стала однією з найосвіченіших жінок свого часу.

Літературна спадщина Лесі Українки багатогранна. Серед її творів – вірші, пісні, поеми, драматичні поеми, оповідання, казки. Уся творчість Лесі Українки сповнена мотивами волі, боротьби, глибоких патріотичних почуттів до України. Ліричним героєм її творів є сильна духом особистість, яка шукає розв'язання актуальних суспільних і філософських проблем.

Поетичні й драматичні твори письменниці наповнені глибоких сенсів, що породжують пошуки відповідей на вічні питання про добро і зло, духовне й

матеріальне, кохання й ненависть. Її твори часто висвітлюють соціальні проблеми, взаємини між людьми та пошук сенсу життя.

Вершина драматичної майстерності Лесі Українки – це драма-феєрія «Лісова пісня» (1911), що відображає конфлікт високого ідеалу й звичайних буднів. Тут протиставляють не просто два світи – світ природи й світ людини, а уявлення про життя й будову світу в цілому. Образ головної героїні – Мавки втілює все прекрасне, живе й вічне на землі.

Сама Леся Українка вклала у уста Мавки із «Лісової пісні» таку думку про себе: «Ні! Я жива, я буду вічно жити. Я в серці маю те, що не вмирає...»

Леся Українка прожила недовгий вік – усього 42 роки, але це було прекрасне життя людини, яка весь свій хист, кожену хвилину свідомого існування віддала народові в боротьбі за його соціальне і національне визволення. Слово було для неї зброєю у боротьбі, а без боротьби вона не бачила життя.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Як насправді звали Лесю Українку та звідки походить її псевдонім?
2. У якій родині народилася майбутня поетеса (ким були її батьки)?
3. Чому Леся Українка здобувала освіту вдома і не ходила до гімназії?

4. Скількома іноземними мовами досконало володіла поетеса і який підручник вона написала власноруч?
5. Що, на вашу думку, сприяло становленню особистості Лесі Українки?
6. Чому Лесю Українку називають однією з найосвіченіших жінок свого часу?
7. Якими мотивами сповнена творчість поетеси?
8. Хто є ліричним героєм її творів?
9. Який твір став вершиною драматичної майстерності Лесі Українки?
10. Що втілює образ головної героїні – Мавки?
11. Чому Лесю Українку називають мужньою поетесою?

Завдання 5. А. Прочитайте вірш «Як дитиною бувало».

Вірш «Як дитиною, бувало»

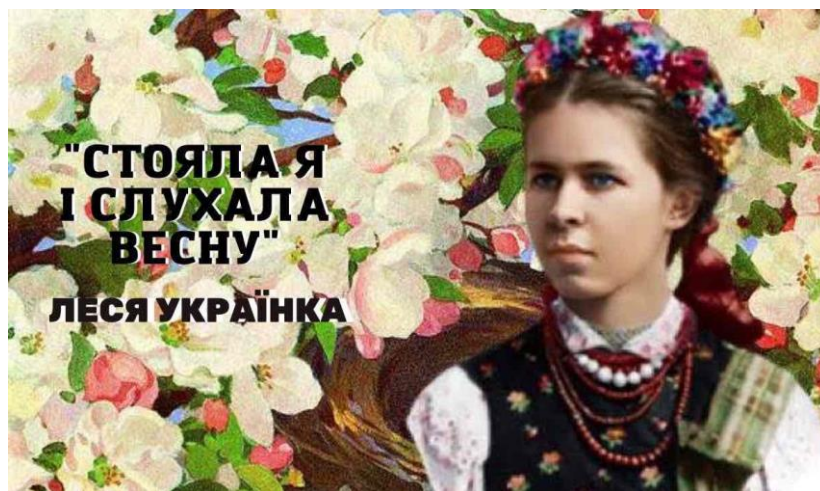
Як дитиною, бувало,
Упаду собі на лихо,
То хоч в серце біль доходив,
Я собі вставала тихо.
«Що, болить?» – мене питали,
Але я не признавалась –
Я авню малою горда, –
Щоб не плакати, я сміялась.
А тепер, коли для мене
Жартом злим кінчиться драма
І от-от зірватись має
Гостра, злобна епіграма, –
Безпощадній зброї сміху
Я боюся піддаватись,

І, забувши давню гордість,
Плачу я, щоб не сміятись.

Б. Дайте відповіді на запитання.

1. Яким способом лірична героїня намагалася впоратися з болем у дитинстві?
2. Як змінюється поведінка героїні у дорослому віці?
3. Чому в рядках: «...забувши давню гордість, плачу я, щоб не сміятись» відбувається така емоційна трансформація?
4. Що символізує «сміх крізь сльози» у творчості поетеси?
5. Чого вчить нас особистий приклад ліричної героїні?

Завдання 6. Прочитайте вірш «Стояла я і слухала весну...»

Особливо Леся Українка любила весну як пору відродження, оновлення, надії. Поезія поєднує в собі особливості пейзажної та інтимної лірики, зображує весняне відродження природи, сподівання ліричної героїні на щастя і сум через його недосяжність.

Ідея твору – возвеличення почуття кохання, що дає людині радість, мрію, надію; уміння ліричної героїні жити в гармонії зі світом природи. Основний мотив поезії “Стояла я і слухала весну” – віра в любов, надію, щастя.

Стояла я і слухала весну.
Весна мені багато говорила,
Співала пісню дзвінку, голосну,
То знов таємно-тихо шепотіла.
Вона мені співала про любов.
Про молодощі, радощі, надії.
Вона мені переспівала знов
Те, що давно мені співали мрії.

Завдання 7. Прочитайте вірш «**Contra spem spero! (Без надії сподіваюсь!)**»

Головний філософський мотив поезії – не піддаватись розпачу, сльозам, тужливим настроям, викликаним хворобою, а виявляти рішучість, наполегливість, волю й силу духу, прагнути жити повноцінним життям. Виховання волі, духовної стійкості та готовності до боротьби (і конкретно – проти недуги, і в ширшому розумінні) надає поезії узагальненого змісту, де обставини особистого життя набувають громадянського звучання. Леся Українка обирає шлях віри, надії, життєвої активності.

Гетьте, думи, ви хмари осінні!
То ж тепера весна золота!
Чи то так у жалю, в голосінні
Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити хочу! Геть, думи сумні!

Я на вбогім сумнім перелозі
Буду сіять барвисті квітки,

Буду сіять квітки на морозі,
Буду лить на них сльози гіркі.

І від сліз тих гарячих розтане
Та кора льодовая, міцна,
Може, квіти зійдуть — і настане
Ще й для мене весела весна.

Я на гору круту крем'яную
Буду камінь важкий підіймать
І, несучи вагу ту страшную,
Буду пісню веселу співать.

В довгу, темную нічку невидну
Не стулю ні на хвильку очей —
Все шукатиму зірку провідну,
Ясну владарку темних ночей.

Так! я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Буду жити! Геть, думи сумні!

Тема 8

Василь Стус (1937-1985)

Завдання 1. З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.

Світосприйняття, мислення, особистість, духовна істота, тоталітарний режим, ув'язнення, митець, інтелектуалізм, суверенітет, самовизначення.

Завдання 2. Прочитайте стислу довідку про екзистенціалізм.

Екзистенціалізм (лат. – існування) – напрям у філософії та літературі, що досліджує людину як унікальну духовну істоту, здатну до вибору власної долі. Основним проявом напрямку є свобода.

Екзистенціалісти досліджують проблему існування людини в складних ситуаціях: страждання, внутрішня боротьба, загроза смерті та інше. У своїх творах вони висвітлюють такі ідеї: свобода особистості як найвища життєва

цінність, пошуки людиною себе та свого призначення, боротьба за власну незалежність, упевненість у подолання життєвих перешкод.

Філософська лірика – поетичні твори про найзагальніші закони розвитку природи, суспільства та мислення.

Завдання 3. Прочитайте текст.

Василь Стус був видатним українським поетом, літератором, громадським діячем. Він став символом незламності духу, людської і національної гідності.

Поет захоплювався новітніми течіями у філософії. Улюбленими його філософами були французькі екзистенціалісти Ж. Сартр, А. Камю. Це й визначило творчий світ поета, зумовило форми світосприйняття й мислення.

Василь Стус народився 6 січня 1938 р. на Вінниччині у бідній селянській родині. Дитинство Василя Стуса минуло на Донбасі, куди переїхала їх родина у пошуках кращої долі. Василю ще не виповнилося шести років, коли він самостійно відправився до школи. Батьки, що залишали сина вдома на господарстві, не відразу дізналися про це. З настанням холодів вчителька запитала у мами, чому Василько ходить на уроки босоніж. Мати заметушилася: «Яка школа? Він ще маленький». Але вчителька вмовила її відпускати сина на заняття. Василь завершив шкільне навчання із срібною медаллю. Саме в школі прокинулась у Василя потреба віршувати, особливо тоді, коли в старших класах прийшло до юнака перше кохання. Потім він закінчив із червоним дипломом історико-філологічний факультет Донецького педагогічного інституту. Добре знав німецьку, перекладав вірші німецьких поетів. Василь Стус брав активну участь у діяльності студентської літературної студії. Бо саме в ці роки він глибоко зацікавився світовою літературою, передусім поезією. Усе життя поет виявляв інтерес до творів, які відзначалися неординарністю світобачення, інтелектуалізмом, філософським осмисленням дійсності, новаторством в галузі художньої форми. Після закінчення інституту працював вчителем української мови та літератури. Згодом працював на шахті, залізниці, на будівництві.

Життя Василя Стуса було як спалах яскравої зірки: доля подарувала йому лише 47 років життя, з яких 13 років він перебував у місцях

позбавлення волі. Поет був ув'язнений радянською владою за «антирадянську агітацію і пропаганду». Його поезія висловлювала протест проти радянського тоталітарного режиму, порушення прав людини, суспільної несправедливості. Поет-борець активно виступав за свободу і незалежність України, висловлюючи своє прагнення до суверенітету країни і права на самовизначення. У період ув'язнення митець переосмислює життя, утверджує думку про нескореність, важливість не втрачати людську гідність за будь-яких обставин. В ув'язненні людина відчуває важливість вічних істин. Бог, милосердя, справедливість, людська гідність, любов до рідної української землі, туга за нею – ці мотиви стають провідними у творчості митця.

Його твори перекладені багатьма мовами і відомі в усьому світі як символ боротьби за свободу, правду і гідність.

Пам'ятник поету Василю Стусу у Вінниці на майдані Василя Стуса

Це місце є символом пам'яті про боротьбу за незалежність України, де регулярно вшановують поета.

Основним образом пам'ятника є крило як нестримний духовний злет, високий трагізм долі і висока, але недоспівана поезія.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Чому життя поета Василя Стуса можна порівняти зі спалахом яскравої зірки?
2. Які ідеї він висловлював у своїх творах?
3. Чим захоплювався поет?
4. Яке світобачення було близьке йому?
5. Чому Василь Стус став символом незламності духу, людської і національної гідності?

Завдання 5. Прочитайте відомий вірш поета.

Як добре те, що смерті не боюсь я...

Як добре те, що смерті не боюсь я
і не питаю, чи тяжкий мій хрест.
Що вам, богове, низько не клонюся
в передчутті недовідомих верств.
Що жив-любив і не набрався скверни,
ненависті, прокльону, каяття.
Народе мій, до тебе я ще верну,
і в смерті обернуся до життя
своїм стражденним і незлим обличчям,
як син, тобі доземно поклонюсь
і чесно гляну в чесні твої вічі,
і чесними сльозами обіллюсь.
Так хочеться пожити хоч годинку,
коли моя розів'ється біда.
Хай прийдуть в гості Леся Українка,
Франко, Шевченко і Сковорода.
Та вже! Мовчи! Заблуканий у пущі,

уже не ремствуй, позирай у глиб,
у суще, що розпукнеться в грядуще
і ружею заквітне коло шиб.

Ідея вірша Василя Стуса «Як добре те, що смерті не боюсь я» – це утвердження незламності духу, вірності своїм принципам та єдності з народом. Поет оспівує свободу внутрішнього світу, пошук сенсу буття в правді, а не в комфорті, та впевненість, що смерть – це не кінець, а перехід до вічного життя.

Завдання 6. Прочитайте найвідоміший вірш поета про кохання.

Тільки тобою білий святиться світ

Тільки тобою білий святиться світ,
тільки тобою повняться брості віт,
запарувала духом твоїм рілля,
тільки тобою тішиться немовля,
спів калиновий піниться над водою -
тільки тобою, тільки тобою!
Тільки тобою серце кричить мое
Тільки тобою сили мені стає
далі брести хугою світовою,
тільки Тобою, тільки Тобою.

Ідея вірша Василя Стуса «Тільки тобою білий святиться світ» – це уславлення життєдайної любові, яка є основою буття, джерелом світла, натхнення та гармонії в житті людини. Любов порівнюється з силою, що дає життя всьому навколо. Завдяки коханій світ стає «білим» (чистим, світлим), наповнюється сенсом («святиться»). Вірш виражає глибоке почуття, що приносить душевний спокій та осяює життя, незважаючи на зовнішні обставини

Тема 9
Ліна Костенко

***Завдання 1.** З'ясуйте значення нових слів і словосполучень та запишіть їх у зошит.*

Символ незламності, літературна премія, лауреатка літературних премій, Друга світова війна, повоєнна відбудова, промінь (мн. проміння), чесність, безкомпромісність, легенда, прагнення, цілеспрямованість, наполегливість.

***Завдання 2.** Прочитайте словосполучення. Запам'ятайте керування дієслів.*

Прагнути (до чого?) до знань; захоплюватися (чим?) літературою, здобути (що?) визнання читачів; радіти (чому?) життю; ушляхетлювати (що?) духовні поривання людини; відчувати (що?) неповторність кожної хвилини життя.

***Завдання 3.** Прочитайте текст..*

Ліна Костенко – найвідоміша українська поетеса сучасності, авторка прекрасних віршів, лауреатка багатьох українських та міжнародних

літературних премій. Її твори перекладено багатьма мовами світу. Творчість поетки – невід’ємна частина історії України, національної культури. Її ім’я стало символом незламності українського духу, віри в краще майбутнє та неперевершеної краси української мови. Вона почесна професорка Києво-Могилянської академії, почесна докторка Львівського та Чернівецького університетів.

Народилася Ліна Костенко 19 березня 1930 року в сім’ї вчителів у місті Ржищів Київської області. Коли дівчинці було 6 років, родина переїхала до столиці, де Ліна закінчила школу. Після закінчення школи майбутня поетеса навчалася в Київському педагогічному інституті. Її дитинство та юність пройшли у складні часи Другої світової війни та повоєнної відбудови. Проте попри труднощі вона завжди прагнула до знань, змалку захоплювалася літературою та писала вірші.

Перша збірка віршів Ліни Костенко “Проміння землі» одразу ж здобула визнання читачів, а її авторка стала однією з найвідоміших молодих поетес України. Упродовж свого творчого життя поетеса написала понад двадцять збірок віршів, п’ять поем, два романи у віршах, переклала на українську мову твори відомих іноземних авторів. Ліна Костенко завжди писала і пише лише те, що хоче, а говорить те, що думає. Свою безкомпромісність вона перейняла від бабусі, яка навчила Ліну любити свободу і цінувати чесність. Ліна Костенко усім своїм життям і творчістю засвідчує мужність, палку любов до України. Вона не втратила людської гідності в часи переслідувань, не йшла на компроміс з владою, бо свою позицію поетеса завжди виражала прямо і відкрито: «...не боюсь донощика в трактирі, бо все кажу у вічі королю».

Ліна Костенко – це справжня легенда української літератури. Вона є геніальною поетесою, яка принесла світу безліч віршів на різноманітні теми. Ім’я Ліни Костенко вшановують не тільки в Україні, і навіть не тільки на нашій планеті – 2015 року мала планета Сонячної системи № 290127 отримала назву Лінакостенко.

Завдання 4. Дайте відповіді на запитання.

1. Що ви дізнались про українську поетесу Ліну Костенко?
2. Символом чого стало її ім'я?
3. Чому Ліну Костенко називають легендою української літератури?

Завдання 5. Прочитайте віри «Крила» – один із найулюбленіших віршів серед українців.

Зауважте!

Крила – це символ духовності, багатства думки, емоційного піднесення, незалежності. У давніх греків крила символізували любов і перемогу. Давньогрецький філософ Платон вважав крила символом розуму.

Крила

А й правда, крилатим ґрунту не треба.

Землі немає, то буде небо.

Немає поля, то буде воля.

Немає пари, то будуть хмари.

В цьому, напевно, правда пташина...

А як же людина? А що ж людина?

Живе на землі. Сама не літає.

А крила має. А крила має!

Вони, ті крила, не з пуху-пір'я,

А з правди, чесноти і довір'я.

У кого – з вірності у коханні.

У кого – з вічного поривання.

У кого – з щирості до роботи.

У кого – з щедрості на турботи.

У кого – з пісні, або з надії,

Або з поезії, або з мрії.

Людина нібито не літає...

А крила має. А крила має!

У цьому творі поетеса стверджує, що духовно багата людина здатна на все, адже вона, хоч не літає, – а крила має. Людина має крила, але як птах не літає, бо людські крила зроблені не з пуху, а з правди, чесності, довіри, вірності у коханні, з щедрості та турботи, з пісні, з надії, з поезії, з мрії. Але чому людина має крила, а не може полетіти? Це вже залежить від неї самої, її прагнення, бажання, цілеспрямованості, наполегливості. **Ідея твору:** уславлення духовних поривань людини. Треба жити й мріяти, мати цілі й бажання. А життя людини без мрій буде буденним.

Завдання 6. Прочитайте, які є в українській мові фразеологізми про крилатість людини і що вони означають:

виростають крила – відчувати приплив сил;

як на крилах – перебувати у піднесенні;

взяти під своє крило – захистити, опікуватись;

давати крила – викликати впевненість;

обламувати крила – позбавити мрій, прагнень;

опустити крила – втратити впевненість;

обпалювати собі крила – зазнавати невдачі;

складати крила – відмовитись від чогось;

підрізати крила – позбавити можливості.

Завдання 7. Прочитайте вірш «Вечірнє сонце, дякую за день!»

Зауважте!

Для кожної людини надзвичайно важливими є вміння радіти життю. Ліна Костенко відчуває неповторність кожної хвилини життя, має талант ділитися з усіма своєю любов'ю, своїм щастям буття. Вона вдячна за кожен прожитий день: «Вечірнє сонце, дякую за день!».

Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
за те, що вчора встигло одзвеніти.
За небо в небі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
котрі нічим не осквернили душу.
За те, що завтра жде своїх натхнень.
Що десь у світі кров ще не проліто.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.

Зміст

Тема 1. Григорій Сковорода – видатний український філософ і поет.....	3
Тема 2. Микола Гоголь – письменник, драматург, критик, публіцист	9
Тема 3. Тарас Шевченко – великий український поет і художник.	16
Тема 4. Марко Кропивницький – фундатор українського професійного театру	26
Тема 5. Іван Франко – відомий український письменник	30
Тема 6. Михайло Коцюбинський – майстер української художньої прози ..	38
Тема 7. Леся Українка – видатна українська письменниця.....	45
Тема 8. Василь Стус – символ незламності духу.....	54
Тема 9. Ліна Костенко – найвідоміша українська поетеса сучасності.....	59